

Mia Halonen: Arkumentti atventiksi

Mia Halonen

Hienostelu on suomalaiselle kahdeksas kuolemansynti. Siihen voi sortua useilla elämän alueilla, eikä kieli tee tässäkään poikkeusta. Siitä voi jäädä kiinni sekä puheessa että kirjoituksessa, ja tyypillisin kermailu ilmenee niin sanottujen vierasperäisten äänneiden selkeässä ääntämisessä. Meidän useankin isoäiti on ollut nimeltään Edla tai Ida, mutta kylillä ja usein kaupungeissakin on kyllä kulkenut useimmiten Eetloja ja litoja, pieniä ja isoja.

Suomalaiseen suuhun ja suomen kieleen eivät ”pehmeä tee tai pee”, eli d tai b, ole perinteisesti sopineet. Ne ovat vierasta perua, ”vaikeita ääntää” ja voivatpa saastuttaa puhtaan suomen kielen - tai vähintään osoittaa lausujansa epäilyttäväksi muista erottautujaksi.

Nykypolvi kyllä kasvattaa Idojaan jo d:lläkin. Voisi peräti kuvitella, että olemme kansainvälistyneet soinnillisinkin äänneisiin. Kuulostaako alun kuvaus siis 1800-lukuiselta? Vierasperäisyyden kaihtaminen on toki peräisin jo suomen kielen ja Suomen aseman vakiinnuttamisen varhaisemmilta taipaleilta, mutta hämmästyttävän vahvasti asenne näkyy edelleen, nuorillakin, etenkin miehillä.

Vieraiden kielten oppimisen tutkijat ovat havainneet, että erityisesti suomalaisten nuorten miesten on vaikeaa antautua ääntämään ”hyvin” vierasta kieltä. Jos nämä nuoret jatkavat uraansa myöhemmin kansainvälisissäkin kieliympäristöissä, he näyttävät jatkavat hyvin pitkään selvästi ”suomalaisella aksentilla” ennen kuin hyvin hitaasti siirtyvät puhumaan enemmän jonkin normin tai syntyperäisen puhujan kaltaisesti.

Valinnalla ei ole mitään tekemistä kielen osaamisen kanssa, vaan ääntämisen tapa on valinta. Mistä tällainen valinta sitten kertoo? Ainakin murteiden ja ääntämiseen liittyvien arvostusten tutkimus on osoittanut, että joitain murteita - joissa ei siis vierasperäisiä äänneitä esiinny - pidetään miellyttävänä ja miehekkäinä. Vierasperäisiä äänneitä taas pidetään kaupunkilaisina, hienostelevina ja naismaisina.

Asenteissa näkyy jo vanha mutta uutta tulta ottanut poliittinen maaseudun ja kaupungin ja naisten ja miesten vastakkainasettelu. Voi olla, ettei ole kovin miehekästä käydä oikein ”tosissaan ääntämään”. Vierasperäisyyden välttely voi ulottua kirjoitukseenkin. Soinin Plokissa ei ole ”pehmeitä peetä” eikä ”keetä”. Sitä sopii ihmetellä, miten toinen ässä, Sipilä, aina vaan aikoo selvitä Terrafamesta. Ikiviisas konstaapeli Reinikainenkin kun tiesi, ettei ”suomen kielessä ole ähvää paitti tossa sanassa pesufati”.

Mia Halonen, suomen kielen dosentti, Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 8.12.2016

URN:NBN:fi:ju-201612084986